ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 32. Львôвъ дня 6. Вересня 1862.

НЕОФИТИ.

Поема Тараса Шевченка

(Дальше.)

III.

А ти весела вийшла зъ хати
На шляхъ изъ гаю виглядати
Свого единого.... Нема!
Уже й не буде більшъ... Ти сама
Молись теперъ своімъ пенатамъ,
Сама собі вечеряй въ хаті...
Ні, не вечеряй, а ридай,
Себе и долю проклинай
И сивій клинучи! И горе!
Умрешъ еси у самоті,
Мовъ прокаженна —
На хресті
Стрімглавъ повісили старого
Апостола Петра святого ....
А Неофитівъ въ Сиракузи
Въ пôдземниі, страшниі узи
На баркахъ одвезли. И синъ,
Твоя коханая дитина,
Твоя любовъ, твоя едина
Утіха, радість на землі
Гине въ неволі; и незнаешъ
Де вінъ конае, пропадае.....
Идешъ шукать его въ Сибірь —
Чи то у Скиѳъю, — и Ти,
И чи одна Ти?... Божа мати!
И заступи васъ, и укрий!
Нема семъі, немае хати,
Немае брата, ні сестри
Щобъ незаплакані ходили:
Не катувалися въ тюрмі,
Або въ далекій стороні —
Въ Британськихъ, Гальскихъ легионахъ
Не муштровались... О Нероне,
Нероне лютий! Божий судъ
Правдивий, наглий, середъ шляху,
Тебе осудить: Припливуть
И прилетять зо всего світу,
Святиі мученники, -- діти
Святоі волі... кругъ одра,
Кругъ смертного твого, постануть —
Страшниі муки!.......

IV.

Ажъ кишать
Невольники у Сиракузахъ,
Въ підземнихъ мурахъ. А Медуза
Въ шинку зъ старцями пъяна спить;
Отъ отъ — прокинется: и потомъ
И кровью вашою, деспоти,
Похміллє справить....
Скрізь шукала
Дитину мати; не найшла...
И въ Сиракузи поплила;
Та тамъ уже его, въ кайданахъ,
Найшла сердешная въ тюрмі.
Недопустили й подивитись —
И мусіла вона сидѣти
Коло острога, ждать и ждать
Якъ Бога зъ неба виглядать
Такъ того сина, ажъ поки то
Его въ кайданахъ поженуть
Мести бульваръ.
А въ Римі свято,
Велике свято: Тискъ народу,
Зо всего царства воеводи,
Преторияне и сенатъ;
Жреци и ликтори, стоять
Кругъ Капитолия, и хоромъ
Співають гимнъ, и курять димъ.
А въ Капитолий изъ соборомъ
Иде самъ Кесарь. Передъ нимъ
Изъ бронзи литую Статую
Самого Кесаря несуть.
На певне видумали свято
Патриции — аристократи
И мудрий Кесаривъ сенатъ:
Вони, бачъ, Кесаря хвалили
На всі лади, що ажъ остило
Самимъ ледащо выхвалять,
Такъ щобъ вже разомъ доказать,
Вони й на раді присудили,
Щобъ просто Кесаря назвать
Самимъ Юпитеромъ, тай голі;
И написали воеводамъ
По всему царству, такъ и такъ:
Що Кесаръ Богъ, ще більше Бога!
И сказано було ковать
Изъ бронзи Кесаря. До того,
Такъ, нотабене, додали

Що бронзовий той Кесарь буде
И миловать; сердешні люде
Неначе вірні потягли
У Римъ на прощу. Приплила
Изъ Сиракузъ й моя небога
Благати Кесаря й Бога;
И чи однажъ вона благала?
Іхъ тисящи въ слёзахъ, зібрались,
Зо всего царства. Горе зъ вами!
Кого благати ви прийшли?
Кому ви слёзи принесли,
Кому ви принесли зъ слёзами
Свою надію?..... И кого,
Кого благаете благиі,
О нерозумниі, сліпиі!
Чижъ камінь милуе кого?!...
Молитесь Богові Святому,
Молитесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Ви не молітесь!......

V.

Передъ Юпитеромъ новимъ
Молились дуки, сенатори
И всі патриции учора:
Отсежъ и ллетця благодать:
Коли не чиномъ, то грошима,
Кому — въ аренду Палестину,
Або за більшиі заслуги,
Сами благоволили дать
Свою підложницю въ супруги,
Хоть и підтоптану — нічого
Аби зъ підъ Кесаря; а въ кого
Сестру благоволили взять
У свій гаремъ; и се нічого, —
На те вінъ Богъ!.... а ми підъ Бога
Й себе повинні підкладать
Не тілько сестеръ!....
Преторияне помолились:
Преторианамъ давъ указъ,
Щобъ все що хочуть, те й робили,
А ми помилуемо васъ.
А ви плебеі, гречкосиі,
И ви молилися; та васъ
Ніхто не милуе; не вміють,
Васъ и помиловать гараздъ!
На третій день уже пустили
Молитися за хрестиянъ.
И ти приходила, молилась;
И милосердний истуканъ,
Звелівъ везти изъ Сиракузи,
У Римъ въ кайданахъ хрестиянъ...
И рада ти, и весело
Кумирови знову
Помолилась. Юпитеръ,
Твій Юпитеръ новий
Ось побачишъ яке свято
Буде завдавати
Въ колизеі!... а тимъ часомъ
Иди зустрічати
Свого сина; та не дуже
Радій лишъ, небого:
Ще незнаешъ ти нового
Ласкавого Бога.....
А поки що зъ матірями,
Алкидова мати,
Пішла его зострінути,
Святихъ привігати
На березі — Пішла вона;
Трохи не співае,
Та Кесаря-Юпитера
Хвалить, прославляе:
„Отъ Юпитеръ, такъ Юпитеръ!
Не жаль и назвати
Юпитеромъ! А я, дурна,
Ходила благати
У Аѳини Юпитера....
Дурна більшъ нічого!"
И нищечкомъ помолилась
Кесарові — Богу,
Та й пішла по надъ болотомъ,
На Тибръ поглядае.....

VI.

А по Тибру, изъ за гаю
Байдакъ випливае,
Чи галера. На галері
Везуть твого сина
Зъ Хртстиянами въ кайданахъ.
А твоя дитина,
Ще й до щогли прикована,
Не неофитъ новий
Твій единий, а Апостолъ
Великого слова,
Слова істини. Чи чуешъ?
У нутахъ співае
Твій мученникъ:

„Аллилуя."

ПСАЛОМЪ CLXXI.

Псаломъ новий Господеві
И новую славу
Воспоемъ честнимъ соборомъ,
Серцемъ нелукавимъ;
Во псалтирі и тимпані
Воспоемъ благая.
Яко Богъ кара неправихъ,
Правимъ помагае.
Преподобниі во славі
И на тихихъ ложахъ
Радуютця, славословлять,
Хвалять имя Боже:

И мечі въ рукахъ їхъ добрі,
Гострі обоюду.
На одмщеннie язикамъ
И въ науку людямъ.
Окують царей несьтихъ
Въ зилізнii пута
И їхъ славнихъ оковами
Ручними окрутять.
И осудять губителей,
Судомъ своїмъ правимъ
И во віки стане слава,
Преподобнихъ слава!

А ти на березі стояла,
Неначе темная скала,
Дивилась, слухала, ридала,
И „аллилуя" изрекла....
Забрязкали тяжкі окови,
На неофитахъ. А твій синъ,
Единий Твій, Апосголъ новий,
Перехрестившись, возгласивъ
„Молитесь братия, молитесь.
За ката лютого! єго
Въ своїхъ молитвахъ помяните;
Передъ гординею єго,
Брати мої, не преклонитесь:
Молитва Богові. А вінъ
Нехай лютуе на землі,
Нехай пророківъ побиває,
Нехай усіхъ насъ роспинае:
Уже внучата зачались, —
И виростуть внучата тиі
Христові воини святиі,
И безъ огня и безъ ножа
Стратеги Божиі воспрянуть
И тисячи, и тьми поганихъ
Передъ Святими побіжать —
Молитесь братия,
Молитесь!"
Упавши ниць передъ Христомъ,
Закуті въ пута Неофити
Молились радостно. Хвала,
Хвала вамъ, души молодиі,
Хвала вамъ лицарі,
Во віки вічні похвала!... (К. б)

ИНШІЙ ЧОЛОВѢКЪ.

Оповѣданье П. Кулѣша.

Переведене зъ россійського.

(Дальше.)

— За отличіє, продовжавъ ôнъ, — начальство нагородило Поликарпа чиномъ, або все одно — благороднымъ званіємъ. Чому-жъ воно ёго нагородило? Чи тому, щобы сей чинъ за плугомъ влачити, або, щобъ въ благороднôй компаніи прославляти великодушіє начальства и храбрость россійскаго воинства?... Якъ вамъ здається? ради перваго, или ради послѣдняго?

Козаки мовчали, и тôлько замыслено дивились, якъ отсе ôнъ такъ мудро говорить, що и не зрозумѣешъ нѣчого!

— Вижу, вижу, братіє, продовжавъ булый отець Потапъ, — что рѣчъ моя для васъ — темна вода во облацѣхъ. Я приведу примѣръ для васъ удобопонятнѣйшій. Простого воина или салдата, по выслузѣ двадцяти-пяти лѣтъ, отпускають во свояси тща, немощна и сира, ибо какіє сродственники не вымруть въ теченіи столь долгаго времени, и какоє здравіє не сокрущится отъ многолѣтняго служенія отечеству? Но и тому прописывають въ отставцѣ, сирѣчъ въ аттестатѣ: бороду голити, волосьє стричи, мундиръ носити, по міру не ходити! Изъ сёго вы бачите, сколь заботливо попечительноє начальство о сохраненіи достоинства и послѣдняго изъ своихъ служащихъ. Що-жъ сказати за офицера, который бы, не уваживши нѣчимъ свои заслуги, поглумивсь бы надъ ними всенародно, на нивѣ? Що скажете на сіє, бртіє?

„Да воно-то наче-бъ то й такъ, отче Потапе," ôдвѣчали козаки, „да бачите по нашому простому розуму, чоловѣку найперше всёго треба хлѣбъ ѣсти."

— Не о хлѣбѣ единомъ живъ будетъ человѣкъ, перервавъ булый отець Потапъ.

„Да що вже й казати, отче Потапе! те вже вы лучче знаете; да тілько що трудно хазяйствечко зобрать Поликарпу Ивановичу, коли своихъ не приложить. Наймитъ .... що-жъ наймитъ? Безъ хазяина наймитъ нѣ що, а при хазяинѣ, то й наймитъ — чоловѣкъ. Ато ёму гроши заплати, а ôнъ тобѣ худобы не догледить; ôнъ тобѣ не зъоре й не посѣє полюдськи; ôнъ тобѣ спашу наробить. Да що й казати! Безъ хазяина чужй руки — кочерга; безъ хазяина и товаръ плаче. Се вже такъ зъ вѣку да й до вѣку, отче Потапе.

— Та на що-жъ Поликарпу Ивановичу ваше пахарське хозяйство? спытавъ булый отець Потапъ.

„А якъ же чоловѣку прожить безъ хлѣба святого?"

— У него пенсія на те єсть, да и зъ ôтцѣвського поля впаде ёму третя копа.

„ И вже, якъ такъ! Хиба-жъ то великй гроши, якъ изъ копѣйки жить? Инше дѣло — пустить ихъ у хазяйство: тамъ усяка гривня стане тобѣ рублякою. А третя копа... се пустыня. Ище-жъ и за вмолотъ оддай десяту мѣрку."

— На ёго потребы будетъ и преизбудетъ, сказавъ булый отець Потапъ.

„А дѣтки-жъ пôйдуть!" одповѣли козаки. „Може-жъ и дочкамъ треба справить придане, и сынôвъ надѣлить полемъ и худобою!"

— Уповай на Бога, и онъ препытаєтъ тя и чада твоя, импровизувавъ булый отець Потапъ.

„А въ насъ кажуть: „Роби, небоже, то й Богъ поможе," стояли на своѣмъ козаки.

— Суєтно слово ваше, братіє! Писаніє гласитъ: „воззрите на птицы небесныя...." Вамъ путь одинъ въ сей жизни, Поликарпу Ивановичу другій. Ему всѣ дороги ôдкрытй. Ôнъ може взяти яку не-будь должность на себе, сообразну съ благороднымъ званіємъ: прикащикъ, або лучше сказати управитель, отъ ёго хлѣбъ! другимъ повелѣвати, а не собственныя руки мозолити!

„И вже, якъ чужими слёзами...." зачали було козаки. Но офицеръ становно пріймивъ сторону булого отця Потапа.

— Смирно! нє гу-гу! скричавъ ôнъ такъ, що всѣ изумились.

У нашихъ простыхъ компаніяхъ зъ гостемъ посадженымъ за стôлъ обходяться якъ найшанобнѣще, и тотъ зганьбивъ бы себе на-вѣки, хто грубымъ словомъ загородивъ бы уста собесѣдникамъ. Но, якъ Поликарпъ Зарубай належавъ до того стану, который въ очахъ простолюдинôвъ робить тысячи рѣчей, по ихъ гадцѣ, незвычайныхъ, то гостѣ вдовы Зарубаихи изумились безъ гнѣву и не пôдтягли офицера пôдъ нѣяке осудженьє. Всѣ замовчали, и слухали, що ôнъ буде казати.

— Дѣло моє офицерське, зачавъ ôнъ. — благороднеє, стало быть, дѣло. Вже мене довольно вчили у гвардіи; слава Богу, не дуракомъ зъ науки выйшовъ: аттестованый начальствомъ и все такеє прочеє.... ну, сами знаете. А што касаєтся до рода жѣзнѣ, то ватъ моя пазіцѣя: утромъ — стаканъ чаю, — я знай и самоваръ зъ собою привѣзъ, матушка, — трубка табаку.... вотъ афѣцѣэрскоє занятіє! Тамъ этакъ въ прааходку. Ну аабедать и всё такоє.... Словамъ, на благороднай нaзе. А штобы нє было скучно, женѣться надабна. Отъ объ чôмъ перше всёго подумати належить, матушка.

„Не добро человѣку жити єдиному," пôддержавъ офицера булый отець Потапъ.

— Кого-жъ тобѣ, сыночку, сватать? сказала мати, у которои ôдъ противныхъ толкôвъ перевернулося все у головѣ, и вона радувалася свому щастью пôдъ вплывомъ якоись одуры.

„Нєвесту, матушка, найдёмъ: какъ не пайтѣ нєвесты? а перша отъ що: треба устроити намъ помѣщеньє благороднеє."

Тутъ пôшли толки о коморѣ, збудованôй на-славу запопаднымъ батькомъ Поликарпа Зарубаєнка. Постановлено було вырубати въ нѣй ôкна, поставити пѣчъ и зробити перегородку. Булый отець Потапъ нараивъ офицерови излишнй меблѣ, которыхъ самъ не потребувавъ уже при нынѣшнôмъ своѣмъ уничиженіи. Сусѣды-козаки обѣцялися устроити ему свѣтлицю и комнату гуртомъ за одну недѣлю, а платы не жадали, тôлько чарку горѣлки та добре слово. Наче пôзнавши теперъ, скôлько бѣдна вдова протерпѣла ôдъ нихъ невваженья и дрôбныхъ пакостей въ непритомности сына, вони зъєдночились теперъ въ одностайню громаду на услугу молодому хазяинови. Вечѣръ минувъ при веселыхъ и сумныхъ споминкахъ, при охочихъ и тужныхъ пѣсняхъ, якъ буває у насъ въ Буртищѣ на всѣхъ семейныхъ урочистостяхъ, — одъ весѣлья, на которôмъ цвѣтущу красоту дѣвчины одпѣвають хватающими за серце пѣснями, до похоронôвъ, на которыхъ нерѣдко поражають слухъ весѣльнй названья госей: дружки, бояре, свахи, старосты. А-далѣ гостѣ розôйшлися.

— Що, якъ-бы намъ такй гроши, брате? говорили козаки одинъ другому.

„А що-жъ? и мы, и дѣти нашп пожили-бъ въ достаткахъ."

— Еге, а Зарубаєнко, мабуть, нѣчого путнёго зъ ними не вдѣє?

„А вже-жъ не вдѣє!"

— Изведе ёго отець Потапъ!

„Изведе, брате, такъ якъ и самъ извѣвся."

Такъ ясно представлялася нашимъ козакамъ будушность щасливого вдовиного сына, хоть вони и не вмѣли опрокинути реторичнихъ доводôвъ булого отця Потапа.

X.

Въ короткôмъ часѣ все перетворилося докола бѣднои вдовы Зарубаихи. Часть сѣней обернули на комору поставивши поперечню стѣну. Почорнѣлй брусы пережнёи коморы засіяли свѣжою помазею, найуперш глиною а потому й вапномъ, та въ бѣлыхъ що снѣгъ стѣнахъ зробили новѣсенькй ôкна, саме нѣбы яснй очицѣ на свѣжôмъ лицѣ. Самажъ Зарубаиха обвела тотй ôкна осôбною, червонявою глиною, и ôдъ тôеи обвôдки увôйшло щось-то веселого и зазываючого въ хату. Тому й бачилось кожному, що у сѣй хатѣ сидить

здорова, румяная молодиця, окружена здоровыми, румяными дѣтьми.

Но, тымъ часомъ, прохожувався лише одпущеный офицеръ, у рябому архалуцѣ, зъ люлькою въ зубахъ, то въ два ȏкна, обернені на зелене двôрья, або въ третє, прорубане на бувшу попову леваду. По левадѣ, по завялому бурьяну, бродила вдовина корова изъ своимъ телятёмъ-назимкомъ, видимо дивувалася, чому то бувшій отець Потапъ не перескакуе черезъ перелазъ зъ величезною хворостиною и не жене ѣи ȏдси ударами и проклятьями, якъ упередже бувало.

Офицеръ ȏдъ часу до часу прохожуе и за перегорôдку, де висить єго офицерська завѣска на стѣнѣ укрытôй коверцемъ. На коверци висить єго шабля та ёломъ съ чорнымъ верхомъ. Ось тутъ, на ключцѣ прицѣпленôй до стелѣ, могли бы вы узрѣти рôзноцѣтный вовняный шарфъ, котрый ȏнъ обвывае докола шиѣ, коли удѣвае теплую загортку; а обôчъ шарфа видні червоні обшивы мундира, вицмундира и єще одного мундира, которі ȏнъ лишивъ собѣ на памятку своеи службы у гвардіи. Тутъ можна було ще видѣти усёго ладу брюки, стеганї и простосуконні нагрудники, тверді шнёві хустки заставляючі держати голову, якъ держитъ коренный конище въ московськôй упряжи; але всёго годѣ було й переличити. Всѣму добру сёму знала лику одна офицерська мати лише, переглянувшая чи разъ вже оно зъ своими гостями. —

Изъ офицерськои спальнѣ выходило ȏкно на такъ прозваный задворокъ, де вдова кормила вже, на сватьбу сына, ненаѣдженого вепря, и розвела тôлько курій и качокъ, нѣбы въ ту сватьбу буде въ неи у гостёхъ цѣле село Буртище. А по при тоє бачили козаки, що Поликарпъ Зарубаєнко, прозвавшійся Зарубаєвымъ, тримаєся такъ горделиво, якъ родженоє благородіє або высокоблагородіє. За услугу ȏнъ подякувавъ, правда, щодрою гостиною въ себе; але на просьбы ихъ — зъ ними ззѣсти хлѣба-соли, одвѣчавъ, якъ пристало чоловѣкови благородному, що се для него не яло, и що компаною ёму шукати по своему званію. Козаки глубоко оскорбились, но смирно одвѣчали:

„Се вже вы лучче знаете, Поликарпъ Ивановичъ. И въ насъ кажуть: Братайся кôнь съ конемъ и вôлъ зъ воломъ. . . "

Врожена чемность не дозволила имъ договорити приповѣдку, котра кôнчилася такъ: а свиня объ тинъ, коли нема съ кимъ! Лишъ що ȏдъ сеи поры сусѣды до офицера — нѣ ногою. Сусѣдки заходили по празничнихъ дняхъ до єго матери, такъ якъ она осталася простою и доброю жоною, и весело бувало въ старôй хатѣ. До офицера, на ёго половину, долѣтали складані спѣванки, котрыми подавали сусѣдки заєдно свою мову, но ȏнъ и ухомъ невѣвъ на ту хохлаччину, звычайне якъ чоловѣкъ, котрому знакомі: „Выду ль я на реченьку" и „Средѣ далѣны равныя," и не казати вже за ті молодецькі пѣснѣ, которі, по приказу начальства, въ пригôдныхъ случаяхъ весело заспѣвають, хоробрі россійськи вояки. „Штожъ? простая женщина моя матушка!" думавъ ȏнъ: „ѣй вольно!" и зъ уроды доброи душѣ, потакувавъ ѣи старымъ привычкамъ и обычаямъ. Иногдѣ, неразъ, ȏнъ изъ доволенностею прислухувався пѣснямъ необразованыхъ поселянъ, якъ ȏнъ называвъ обывателѣвъ рôдного села, но то були удалі пѣснѣ парубкôвъ, переймлені ȏдъ кватеруючихъ у нихъ салдатôвъ. Рана не гоить ся безъ нагноєнья, такъ окалѣчена народность украинська доконче мусѣла проявити свою болѣзнь у безобразнихъ выродкахъ на всѣхъ ступеняхъ товариства. Молодцѣваті парубки, у страшнои величины чоботахъ, и огрюмыхъ бриляхъ або кучмахъ, проходячи по при хату ȏдпущеного офицера Зарубаєва, не разъ порадували ёго душу пѣснями, якъ отся:

Па гарницє на крутай
Хадилъ майоръ маладай . . .
Дѣсницька къ сабѣе прѣзвалъ,
Кулакомъ у зубы далъ. —

и такі инші. Не заходячи въ мысль пѣснѣ, парубки радувалися, що такъ чисто выговорюють московськи слова и доконало удають салдатôвъ.

„Ехъ браві ребята!" — думавъ ȏдпущеный офицеръ: „Які зъ нихъ знатні рекруты выйшлибы! Вотъ кабы мнѣє васъ ȏддали на недѣльку — а бы вамъ задалъ гвардейскую выправку!"

До комисяря, що живъ у тôмже селѣ Буртищѣ, офицеръ нашъ не пôйшовъ, бо офицеры въ полку либонь рѣзько объявили передъ нимъ свою дворяньську гордость. По крайнôй мѣрѣ ȏнъ бувъ переконаный, що то була дворянська гордость, а не иншеє чувство. Комисарь бувъ собѣ панъ „великого колѣна," а Зарубаєвъ предчувавъ, що ёго пріймуть надуто, тымъ бôльше, що всякій знає, хто бувъ ёго отець и хто ёго мати. На щотъ зближенья зъ дворяньськими домами, въ которыхъ є панны, булый отець Потапъ становно позбавивъ молодого козака всякои надѣи; ȏнъ же отсѣ знакомства ȏдкладавъ зъ дня на день. „Якбы бодай моя матушка," думавъ курячи люльку офицеръ.... „Но ѣй тоже треба жити на свѣтѣ," пôдшептувало ёму ёго ȏдъ природы добреє серце: „вона, бѣдненька, багато натерпѣлась горя!"

Загально зглядъ на свои околичности въ рôдномъ селѣ багато пошкодивъ офицерови у єго власнôй думцѣ. Ôнъ и переставъ выпрямлятися въ увесь свôй ялый рôстъ, и рѣдше нѣжъ уперед говоривъ, що ôнъ теперъ зовсѣмъ ставъ иншимъ чоловѣкомъ, та, словомъ, уже чувъ те, що якій нибудь козак Очкуръ и не такъ низько стоить зровнявши зъ нимъ, якъ ёму найпершъ видѣлося. У козака Очкура дворъ ширшій нѣжъ ёго, и обстроєный такъ, що залюбуватися. У козака Очкура воламъ, коровамъ и конямъ годѣ й лику. Козакъ Очкуръ вложивъ на зиму въ омшанникъ 200 улѣвъ. Самъ бувшій отець Потапъ говоривъ, що комисарь, тому назадъ пять лѣтъ, переказувавъ єму, черезъ свого писаря, що зробить ёго панкомъ, за 500 цѣлковыхъ, тôлько, щобы выучився пôдписати своє имя; але козакъ Очкуръ засмѣявся на таку казку та дарувавъ писареви домашнёго стригуна, абы лише съ тымъ не докучивъ ёму. Ясно стануло Зарубаєви, що благородными моглибъ станути многіи изъ тыхъ, съ котрыми ôнъ цурався переняти хлѣба-соли, а не хотѣли знать лише для того, що благородство не дозволить имъ своими руками пахарити та сѣяти, та й черезъ те пôйде марно хозяйство. И при всѣму тому такôй не мôгъ надуматися, вести себе зъ сусѣдами, якъ вѣвъ себе ёго покôйникъ - батько, а тымъ менше занятися по прежнёму сельскимъ хозяйствомъ, надягнути простіи чоботы и свитку та йти за плугомъ; якійсь гвоздъ мѣшавъ єму мозокъ, що немôгъ просто и ясно що подумати, якъ думали ёго мати та пріятелѣ. —

Але нынѣшнє житьє зовсѣмъ не було пріятнѣйше ôдъ сёго, яке ôнъ вѣвъ до судебного для нёго року 1819. Захоронилися въ єго душѣ зганки за чудніи прохолодніи заранья, веселіи днѣ, проведеніи въ полѣ зъ плугомъ, косою и серпомъ, за радощніи обѣды съ пѣсенькою жайворонка, денебудь на межи або пôдъ деревомъ, обѣды приношеніи любящою матерею, которіи приправляла своими ласощными, цѣкавыми бесѣдами. А теперъ якій то незнаный довгъ для него самого, силувавъ ёго сидѣти самотно въ запертôй хатѣ надъ стаканомъ чаю, которого не пила и не кушяла, и не хотѣла покушяти єго старушка - мати. Она, бувало, небоиться заранньои мраки на объоранôмъ пôдъ осень поли, нѣ холодной росы, падучои каплями на одѣжъ, на бровы и рѣсницѣ; але тютюнова мрака, котру накуривъ у своѣй комнатѣ сынъ, не разъ проганяла ѣи ôдъ него, хоть насилу зносила вона рѣзь въ очахъ и грудѣхъ. Бесѣды ихъ не були вже такъ живіи и гомонніи якъ впередже: офицеръ много перечивъ въ ѣи простыхъ осудженьяхъ, много и неслухавъ: „простая женщина моя матушка — ѣй не диво де-що не розумѣти," — и отъ такъ загаломъ вони, помимо любви усеи зъ однои стороны и зъ природы вже даного поважанья съ другои стороны, уже нѣякъ не були тою самою однодушною родиною, якъ передже. Любленый сынъ поверненый матери, но верненый глухонѣмымъ. Послушный вдохновеню серця инструментъ бувъ у чужихъ рукахъ и вертѣвся идъ своєму володарю зъ обôрваными струнами. Чѣпає на нёго другіи струны бездѣлый отець Потапъ, строить ёго на свôй ладъ и грає въ нёго, що єму до душѣ припадає. (К. б·)

ЗЪ ПРАГИ.

дня 27. Серпня 1862.

Підъ заголовкомъ: „Pobieżny przegląd rusińskiej literatury" появилася въ литературній газеті: Tygoknik Poznański, ч. 36. зъ дня 5. Вересня 1862. допись изъ Киева, підписана якимсь п. Андреємъ Яковичемъ. Міркуючи по уділі сёго пана въ альбумѣ Гнізненьскому, то вінъ здається бути якійсь музикъ, а то и єсть вінъ, якъ ми зачули, российськимъ чиновникомъ, та вже-жъ саме для-того либонь не зовсімъ званний до осуду нашоі литератури. Ось, нате вамъ переводъ сеи дописі.

„Відъ кількохъ лігъ стали по Русі курсувати розличні письма и писемця, намагаючі заложити основу самостойнеі русинськоі литератури. Рухъ сей, перерваний по першімъ виступі Костомарова, розпочався теперъ на ново, и росте у що-разъ більшихъ розмірахъ. Але-жъ правобочня Украіна не бере жодного уділу (?) у сёму литературнёму ділі для того, що поєдинчі більше просвіщенні люде не можуть (!) ніякъ участвувати въ тенденціяхъ, кружащихъ по лівобочній Украіні, яко головнімъ огнищу сёго руху. До того ще одстрашає многихъ, коли не усіхъ, читателівъ — гражданка (!?), котрою печатають русинські твори, недопускаючи, сказано, латинськоі абетки (sic), а то хоть бы и гражданки, зміненоі приборомъ латинськихъ письменъ. Управді Тарасъ Шевченко, Ганна Барвінокъ, и ще багато иншихъ украінськихъ писателівъ приналежать правобочній Украіні, но іхъ утвори, у которихъ малювали подільский, волинський або київський людъ, були первобитно писані задніпрянськимъ наріччямъ (!), або принаймній за помоччю гражданки до ёго зближені.

Цілий умственний рухъ лівобочнёі Украіни скупляється въ Петербурзі около редакціи Основи, часописі российсько-русинськоі, підъ редакцією п. Білозерського. Часопись тая вовсе сторонна (stronna) не єсть однакъ безъ певнихъ заслугъ, котрі ій изъ наслідківъ, хотя не изъ первобитнёго заложення придалися. Стремлячи бо передовсімъ до зненавидження людові шляхти, возбуджає реакцию въ здібнійшихъ нашихъ писателяхъ (scil: польскихъ,) принуджає читаюшій загалъ (ogół) до тугшого подуманя надъ историчнёю правдою а полемикою, ділає на вироблення або одміну переконаня одиницъ погнанихъ сгруєю неприродною.

Нашу читающу публику познакомили изъ угворами Шевченки, П. Совинськiй и Горжалчинськiй, для того не говоритимемъ за нёго більшъ нічого. Здалосябъ намість сёго сказати кілька слівъ о иншихъ українськихъ писателяхъ, зачавши відъ Куліша, котрий по осуду компетентнихъ знатоківъ заньмає друге місце по Шевченці. Сей писатель необичне многосторонний (wielostronny) єсть уразъ поетомъ и историкомъ, критикомъ и писателемъ повістей, археологомъ и драматургомъ, словомъ єсть правдивимъ „Tausendkünstler'омъ." Его поетичній таланъ одзначается особенно въ историчнихъ думахъ, печатанихъ въ Основі, а потому виданихъ въ особній книжці, пôдъ заг. „Досвітки." Що до артистичнёи цінности, не тикаючися до тенденціи, одзначаються передъ иншими: „Кумейки."

Въ украинськімъ альманаху (roczniku) виданимъ року 1860 въ Петербурзі виступили на видъ два поети: Щоголевъ и Кузьменко. Іхъ ліричні твори єсть невеликі, але повні мѣсцевихъ красокъ, и справедливо назвавъ Кулішъ тиі-же въ переднімъ слові: „Первоцвітомъ" сего року. Найцінніиші поезиі Щоголова єсть: „Безталанне, Безрідні, Покірна," Кузьменка-же: „Не женись, До дітей, и т. д. —"

Изъ ліпшихъ поетівъ єсть еще знакомі: Малашенко и Таволга, но для того, що твори першого не єсть ще напечатані, а другий-же не хто іншій якъ самъ Кулішъ, то не можемъ объ іхъ говорити.

Якъ Шевченко въ поезиі, саме такъ Квітка одзначается въ прозі. Єго повісти: „Маруся, Сердешна Оксана, і пр." свідчять о глубокій знакомости люду и привязаню до родиннёи землі.

По Квітці слідує Марко Вовчокъ. Вінъ дуже вірно малює людъ, єго нрави, єго добрі и злі сторони, но для того, що вінъ одмалёвує лише особи, не підносячись до творческои самостійности, стоіть вінъ нисше, чімъ Квітка. Третє мѣсце по німъ заньмає Ганна Барвінокъ. Іхъ найлуччі утвори будуть: „Козачка, Лихо не добре, Институтка, и т. д." До числа повістописателівъ належять такожъ: Мордорцівъ и Ященко, котрого останного особливо „Оповідання о жовняру" залицяеться. Кулішъ трібувавъ писати и повість историчню на велику скалю, с. є: „Чорна рада" изъ часівъ гетьмана Бруховецького и Тетери. Повість єа кромі страшнои сторонности нічимъ більше не одзначается. (?!) Само такъ можна сказати о єго драматі „Колія" изъ часівъ останнёго панування Польщи на Вкраині.

Гребенка єсть найлуччимъ писателемъ баекъ, умно пересадженихъ на почву українську.

Всімъ тимъ творамъ надає рухъ Основа, будьто то въ своіхъ переділкахъ, будь особними друками изъ печатні Куліша. — — — —"

Отъ такъ пише той панъ Яновичъ; а ми до сёго такожъ дещо скажемо:

Найсамперѣдъ ми дуже гарненько дякуємъ п. Яновичеви за єго ласку, що рачивъ далекихъ Познаньчиківъ познакомити хотяй лишень коротенькимъ озиркомъ, изъ нашою письменностию. Стане „chęć za uczynek", єсть то польсва приповідка, а п. Яновичъ видко державея тоі-же. Бо що отсю коротеньку, весьма поверховную и одъ части несправедливу и сторонню статейку, осуджаючу литературню ділальность цілого народа, трудно назвати „uczynkiem," — то вже признасть кожний. „Chęcią" она для того зостане завсе, чи поглянути на ню сякъ або й такъ. Або хотівъ п. Яновичъ сказати правду, то обминувся зъ нею, або хотівъ іі перебрати у инше плаге, то й се не уторопавъ.

Чому обминувся изъ правдою? — Каже той п. Яновичъ, що: „правобочня Украіна не бере жодного уділу у тімъ литературнімъ ділі для того, що пединчі, більше просвіщенні индивидуа не могуть ніякъ поділяти тенденціи кружащи по лівобочній Украіні," — а потому що „гражданка одстрашає читателівъ" (гражланка букви российськиі?) — отже чи треба більше, аби пізнати, якъ лізе шило зъ міха.... П. Яновичъ, кєби здоровъ, такъ певно сказавъ, що правобочня Украіна не бере уділу въ литературі руській ніякого, хоть вправді и Шевченко и Ганна Барвінокъ и инші зъ відтамъ, но вони по письмахъ своіхъ до лівобочнёи належять. То хиба най буде й таъ, що у польскій литературі ціла мазовщина такожъ не бере уділу ніякого, бо по мазурськи еще ніхто неписавъ. Отъ вже правда й доказана! — А потому гражданка наша читателівъ одстрашує, та тому радить намъ п. Яновичъ, такъ ніби нехотячи, або латинську абетку взяти, або хоть нашу азбуку гражданську златинізувати. Дякуємо за добру раду, та лишъ спитаємо сего п. Яновича, чи не читавъ ôнъ польскій поематъ „Zawichost", де стоить написано въ переднôмъ слові, що була, чи єсть, чи, такъ, буде, „powоruska t. j. polska mowa."

Той коротше а ліпше утявъ! — —

А єщежъ и за те, що сказавъ п. Яновичъ по правді, але перекабативъ іі якось безъ доброі звязи.

Переходячи писателівъ зъ Украіни, за котрыхъ знає, чергою, хвалить заслужено лише, де хвалить, признає цінность утворамъ многимъ, ажъ потому такъ якбы собі нагадавъ, що сказавъ у вступі до озирку того про якесь стремління бочне, причіпивъ латку бодай „Чорній раді" п. Куліша, та драматови „Колія." Шкода що вже говорили за Шевченка инші, таку велику рибу взяли п. Яновичеви зъ перед сака; а Шевченко — той що пописавъ, все пристрастне. Видко то отъ, що хто свое любить та й похвалить, або й повеличается тимъ, те вже мусить бути въ очахъ декотрыхъ людей зле и нецінне.

Говорити більшъ не будемо про статейку п. Яновича, бо думаемо що кождий самъ роздивиться по уподобі въ ній, а якъ хто й те, що правда истинна, найде, тоді „увірить якъ змірить."

ДВѢ МАТЕРИ.

Образець изъ житья.

I.

У палатѣ панськой, у свѣтлôй палатѣ, нынѣ сумъ и жура, смутокъ якійсь тихій, розпучливый, та нѣме горе. Вже пôвнôчъ, а еще нѣхто не лягъ спочити; всѣ чогось тихцемъ що лише пересуваються, якъ тотй блудники на млацѣ, у нѣкого не чути й пôвъ слова — отъ начебъ якй

сновиды плелися по ясныхъ свѣтлицяхъ. Житья тамъ єсть, но єго нє видко и нє чути.

У покояхъ передныхъ лише живуть безжурнѝ слуги. Коло столика круглого сидять доокола ясного двора блестючѝ слуги, тишкомъ щось собѣ розказують мабуть цѣкавого, потягають зъ фляшокъ довгихъ темныхъ, пôдъ столомъ стоячихъ, добре вино, та трѣскають картами.

„Андрею якъ мѣркуєшъ, чи тоти докторѣ що де коли умѣють порадити?....“ Покрутивъ головою, та притиснувши фляшку мѣжъ колѣнами, щобъ вытагнути добре задавлену затычку, цмокавъ.

„Ааа! — помагають на кишеню — та й мы те удамо; але безъ рецепты....“ позѣваючи забуркотѣвъ уже троха пьяный Андрѣй, и дрѣмаючи сперся на спячого молодого лакая. Усѣ три выглядали на справдешнихъ пустаковъ двôрськихъ. Пючій заедно и говорливый конюшій, якъ опирь червоный, ôдъ часу до часу пригадувавъ обоимъ своимъ товаришамъ: посивѣлому вже и худому Андреєви та молодому лакаєви, що вони еще живуть и жлуть лише приказôвъ панськихъ. Карты вони держать єще въ рукахъ, якѝсь и грошѣ лежять по столу.

Конющій знову зачавъ

„Або давай твоѝ карты, або нѣ, то гроши я забравъ-“ Загомонѣвъ тихесенько звонокъ у комнатахъ.

И звонокъ службовый, а ще бôльше грôзьба забранья грошій побудила ôдразъ двохъ дрѣмаючихъ.

„Незаберешъ — звонять?“ бовтнувъ посывѣлый и якъ нѣколи неспавъ, лапнувъ всѣ грошѣ изъ стола, та тихцемъ побѣгъ за голосячимъ звôнкомъ.

„О злодѣй! —“ сказавъ и конюшій и молодый лакай. За хвильку вже бувъ передъ яснымъ панствомъ Андрѣй. Комната невеличка а пишна и богата на всѣ догады и выбаги. У однôмъ кутику на золоченôй поличцѣ мрѣе придавлена лямпа, пôвъ темно у покоѣ. Пôдъ стѣною невеликe лôжко застелене пухами и шовками, на нимъ лежить блѣда якъ хуста пяте або шестолѣтня дитина, а на стôльчику коло постелѣ сидить, а бôльше клячить молода уродлива невѣста. И она блѣда, ажъ пожовкло ѣи лице, очи млаво позирають на нѣбы спячого хлопчика, нѣмо чепить, навѣть нечула, коли увôйшовъ Андрѣй. У послѣдъ похилилася по надъ дитиною, послухала єго ôддоху, та обернувшися лише кивнула рукою на деревомъ стоячого слугу.

„Проси пана доктора до мене.“

Тôльки й мовы въ неи було, Андрѣй якъ тѣнь зникъ, а вона знову сѣла на стôльчику коло лôжка и влѣпила очи на слабого дѣтвака. Слѣдила бѣдна мати за кождымъ ôддохомъ догориваючого одинака, а на лици знуженôмъ малювалася цѣла мука розпадаючогося надъ дитиною серця.

„Боже мôй Боже! — даруй минѣ мого сынка!“ зôтхнула ажъ стогнучи нещасна вельможа, приклякла шепчучи молитву горячу; а слёзы пекучѝ сплили по лицѣ якъ перлы великѝ и зрячѝ. —

Увôйшовъ докторъ опасеный, чорвоный, протираючи собѣ очи, сопѣвъ якъ змученый веперь. Бѣдна, розпуки близька мати влѣпила на него слёзави очи, и жде ôдъ него слово, щобы дало ѣй назадъ надѣю житья и щастья.

О, въ него того бѣдна не шукай, то чоловѣкъ безъ серця, — ôнъ лихій, що єго збудили, та ще гôршъ, дѣтвакъ не буде жити, а ôнъ за нєго чималый грôшъ ще взявбы.

Докторъ зробивши лице мудре й дуже учене, дививъ довго на слабого хлопчика, а не сказавъ анѣ слова.

„Щожъ — якъ мому сынкови — пане докторе добродѣю, — чи є яка надѣя — скажѣть — прошу!“

Докторъ очевидно бувъ въ клопотѣ, що ôдповѣсти матери.

„Почекаймо до раня, якось оно зробиться“ — у конець ôнъ ôдповѣвъ; а самъ бувъ видко безпорадный, бо видѣвъ добре, що до раня слабого житья згасне. —

Докторъ одôйшовъ знова, а мати шукаючи надѣѣ въ одвѣтѣ єго, сидѣла нѣбы троха спокôйнѣйша, и ждала. Десь вже надъ досвѣтомъ трохи зачала сидячи дрѣмати, та й снится ѣй, що десь нѣбы ѣи хтось выдерти хоче серце зъ живого тѣла. Ажъ застигла зо страху.

„Мамо! мамо!“ придавленый голосъ сынка ѣи скликавъ. Ôнъ сѣвъ на лôжку и вытягнулъ до неи рученята, а на лици чогось такій змѣненый, почервонѣвъ, но чось очи у нєго зорѣли такъ дивно. Зъ усеи силы сгисъ матѣрь за руку и упавъ назадъ до подушокъ. Зачавъ чимъ разъ слабнѣти, блѣднѣти, студенѣти, очи заперъ, рученята спустивъ.

„Сыну мôй единый —“ у страху зойкнула мати, и въ безпораднôй годинѣ, затемнѣло ѣй лише передъ очима....

Упала небога вельможна до землѣ мовъ бездушна, та нѣкому навѣть еи и пôдняти....

Въ переднихъ покояхъ чекала пяна служба приказôвъ панськихъ, ненасиченый докторъ хропѣвъ у осôбнôй комнатѣ якъ убитий, и нѣхто не знавъ що вже умеръ єдинакъ ясный.

Яснѝ паны, що зъ вашихъ достатковъ, вы вѣдай бѣднѣйши ôдъ усѣхъ найбѣднѣйшихъ!

Зазарѣло на востоцѣ золотою полосею, зворушилася спяча природа. Въ недалекôй церковцѣ загомонѣвъ дзвôнъ довгимъ, голоснымъ покликомъ, и збудивъ ясну паню, нещасливу матѣрь... .

(К. 6)

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова за рôкъ 4 р. 50 кр. за пôвъ року 2 р. 30 кр за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ „ 5 „ — „ „ 2 „ 60 „ „ „ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178 мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ.

Въ печатни Института Ставропигійського